

Asia: VN/1070/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sukupuolen vahvistamisesta sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommenttinne liittyen sukupuolen vahvistamisen edellytyksiin (1 §):

Oikeuspoliittinen yhdistys – Rättspolitiska föreningen Demla ry (jäljempänä Demla) haluaa lausua seuraavaa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sukupuolen vahvistamisesta sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta:

Viitaten valtioneuvoston oikeuskanslerin lausuntoon luonnoksesta hallituksen esitykseksi sukupuolen vahvistamiseksi Demla ei näe perusteltuna, että sukupuolen vahvistamisen edellytykseksi säädetään 18 vuoden ikä. 18-vuoden ikäraja on keinotekoinen eikä tutkimustiedon tukema, minkä vuoksi Demla katsoo, että translasten ja -nuorten jättäminen esityksen ulkopuolelle rikkoo kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia, joihin Suomi on sitoutunut.

Demla kannattaa, että sukupuolen juridinen vahvistaminen tulisi säätää mahdolliseksi myös alaikäisille henkilöille lasten oikeuksien toteuttamiseksi sekä lapsen edun ja itsemääräämisoikeuden periaatteiden vahvistamiseksi. Sukupuolitiedon korjaamisella väestökistereihin on ensiarvoisen tärkeää henkilölle, joiden syntymänaikainen sukupuolimerkintä ei vastaa heidän omaa käsitystään sukupuolesta, ja sen pitäisi olla mahdollista kaikille ikään katsomatta. Lisäksi juridisen sukupuolen vahvistamisen tulisi olla ilmoitusmenettely, joka perustuisi henkilön omaan kokemukseen sukupuolestaan Tanskan mallin mukaisesti.

2. Kommenttinne liittyen hakemukseen ja sen käsittelyyn (2 §). Kommentteja pyydetään esimerkiksi siihen, onko sukupuolen vahvistamisen hakemusmenettely esitetystä muodossaan toimiva ja tarkoituksenmukainen.

Demla ei voi tukea hakemusmenettelyä esitetynlaisena, sillä se ei takaa yksilön kehollista ja identiteetin itsemääräämisoikeutta. Juridisen sukupuolen vahvistaminen tuli onnistua yksilön omasta ilmoituksesta ilman erillistä perustelua ja esitettyä 30 päivän harkinta-aikaa. Tanskassa on

ollut voimassa omaan identiteettiin perustuva ilmoitusmenettely jo vuodesta 2014 asti, ja Demla esittää eduskunnan säätävän lain, joka perustuisi samalle periaatteelle.

3. Kommenttinne liittyen sukupuolen vahvistamisen oikeusvaikutuksiin (3 §). Lausunnoissa pyydetään kiinnittämään erityistä huomiota sellaiseen lainsäädäntöön, jossa sukupuolelle annetaan merkitystä ja jota hallituksen esityksessä ei ole tunnistettu. Lisäksi huomiota pyydetään kiinnittämään säännöksen aiheuttamiin muutostarpeisiin lausunnonantajan toiminnassa/hallinnonalalla.

Ehdotetun lain on esimerkiksi arvioitu mahdollisesti edellyttävän muutoksia vankeus- ja tutkintavankeuslakien säännöksiin vankien sijoittamisesta sekä henkilöntarkastuksista ja päihitteettömyyden valvonnasta. Vastaavia säännöksiä on myös laissa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta. Lain on myös arvioitu edellyttävän muutoksia eräisiin rikoslain säännöksiin.

-

4. Kommenttinne liittyen sukupuolen vahvistamisen oikeusvaikutuksiin ja vanhemmuuteen (4 §)

-

5. Kommenttinne liittyen vanhemmuutta kuvaavaan nimikkeen muuttamiseen (5 §). Erytystä huomiota pyydetään kiinnittämään sellaiseen lainsäädäntöön, jossa vanhemmuutta kuvaavaan nimikkeeseen liitetään oikeusvaikutuksia (vanhemmalle itselleen tai tämän lapselle) ja jota hallituksen esityksessä ei ole tunnistettu. Lausunnoissa pyydetään myös kiinnittämään huomiota niihin muutostarpeisiin, joita vanhemmuutta kuvaavan nimikkeen muuttaminen edellyttää esimerkiksi lausunnonantajan tietojärjestelmissä.

Demla katsoo, että vanhemmuuden nimikkeeksi sopinee parhaiten vanhempi, sillä yleinen pyrkimys viime vuosina on ollut poistaa lainsäädännön sukupuolittuneita nimikkeitä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Demla haluaa huomauttaa, että lapsen oikeuksien kannalta merkittävintä on turvallinen kasvuympäristö, ja sukupuolitiedon olevan varsin epäolennainen asian kannalta.

6. Kommenttinne liittyen ulkomaisen päätöksen tunnustamiseen (6 §):

-

7. Kommenttinne liittyen lain voimaantuloon ja sen soveltamisen porrastamiseen (8 §):

-

8. Kommenttinne liittyen esityksen pääasiallisiin vaikutuksiin, ml. selvitykseen joka on laadittu lapsivaikutusarvioinnin tueksi. Lausunnoissa pyydetään kiinnittämään huomiota vaikutuksiin, joita lausunnonantaja arvioi esityksestä aiheutuvan toiminnalleen/hallinnonalallaan. Huomiota pyydetään kiinnittämään myös tietojärjestelmiin kohdistuviin muutostarpeisiin sekä muihin tiedonhallintalain 5 §:n 3 momentin kannalta olennaisiin asioihin.

-

9. Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Demla toteaa sterilisaatiovaatimuksen poistamisen olevan linjassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeussitoumusten kanssa ja lopettavan transihmisten kehollisen itsemääräämisoikeuden loukkaamisen valtion toimesta. Demla katsoo kuitenkin, että uudistuksen tavoitteina mainitut seikat

(1) vahvistaa henkilön itsemääräämisoikeutta erottamalla sukupuolen oikeudellinen vahvistaminen lääketieteellisistä tutkimuksista sekä hoidoista ja (2) perustaa hakemus sukupuolen vahvistamisesta henkilön omaan selvitykseen koskien hänen kokemusta sukupuolestaan eivät alkuunkaan toteudu ehdotuksessa sen nykyisessä muodossa.

Lisäksi Demla pitää valitettavana, että jatkossakin pyritään pitämään yllä binääriseen eli kaksijakoiseen sukupuolikäsitykseen perustuvaa sukupuolikategorisointia, jonka ulkopuolelle auttamattomasti jäävät monet muunsukupuoliset, ei-binääriset ja sukupuolettomat henkilöt, ja että tällaisen tiedon kerääminen on perusteetonta. Demla näkee pikemminkin sen kannatettavana kehityssuuntana, että sukupuolen rekisteröinnistä luovuttaisiin kokonaisuudessaan yksilön itsemääräämis- ja itsemäärittelyoikeuden takaamiseksi kaikille.

Virtanen Johanna
Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry

Vuori Wiking
Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry